MT

Seat No. | | | | | | | |

2018 1100

MT - SANSKRIT COMPOSITE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - I
PAPER - VI

Time : 2 Hours **(Pages 8)** **Marks : 50**

प्रथमः विभागः - सुगमसंस्कृतम् ।

प्र.१ अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत । (५ तः ४) ४

१	मरीचिका	२		३		४	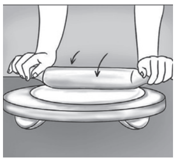	५	

प्र.१ आ) सङ्ख्याः अक्षरैः अङ्कैः वा लिखत । (३ तः २) २

१. एकषष्टिः -
२. १८ -
३. ८८ -

प्र.१ इ) स्तम्भमेलनं कुरुत । (५ तः ४) २

	अ	ब
१.	पञ्चोन - दशवादनम्	०८:३०
२.	सपाद - पञ्चवादनम्	०८:४५
३.	सार्ध - अष्टवादनम्	०५:१५
४.	पादोन - नववादनम्	१२:३०
५.	सार्ध - द्वादशवादनम्	०९:५५

प्र.१ ई) वासर - तालिकां पूरयत । (केऽपि २) २

प्रपरह्यः		________		ह्यः
________	←	बुधवासरः	←	________

द्वितीयः विभागः - गद्यम् ।

प्र.२ अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

एकस्मिन् दिने शङ्करः स्नानार्थं पूर्णानदीं गतः । यदा सः स्नाने मग्नः तदा तत्र एकः नक्रः आगतः । नक्रः झटिति तस्य पादम् अगृह्णात् । तदा शङ्करः उच्चैः आक्रोशत्। ''अम्ब ! त्रायस्व । नक्रात् त्रायस्व !'' आक्रोशं श्रुत्वा नदीतीरं प्राप्ता आर्याम्बा पुत्रं नक्रेण गृहीतमपश्यत् । भयाकुला सा अपि रोदनम् आरभत । शङ्करः मातरम् आर्ततया प्रार्थयत - ''अम्ब, इतः परम् अहं न जीवामि । मरणात् पूर्वं संन्यासी भवितुम् इच्छामि । अधुना वा देहि अनुमतिम् ।'' चेतसा अनिच्छन्ती अपि विवशा माता अवदत् - ''वत्स, यथा तुभ्यं रोचते तथैव भवतु । इदानीमेव संन्यासं स्वीकुरु । मम अनुमतिः अस्ति'' इति । तत्क्षणमेव आश्चर्यं घटितम् । दैववशात् शङ्करः नक्राद् मुक्तः । स नदीतीरम् आगत्य मातुः चरणौ प्राणमत् ।

अनन्तरं शङ्करः मातरं संन्यासस्य महत्त्वम् अवाबोधयत् । संन्यासी न केवलम् एकस्याः पुत्रः। विशालं जगद् एव तस्य गृहम् । 'मातः, यदा त्वं स्मरिष्यसि तदा एव त्वत्समीपमागमिष्यामि' इति मात्रे प्रतिश्रुत्य सः गृहात् निरगच्छत् । ततः गोविन्दभगवत्पादानां शिष्यो भूत्वा सः सर्वाणि दर्शनानि अपठत् । तेभ्यः संन्यासदीक्षां गृहीत्वा वैदिकधर्मस्य स्थापनार्थं प्रस्थानम् अकरोत् ।

१. अवबोधनम् । (४ तः ३)

क) उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । १

आर्याम्बा रोदनम् आरभत ।

(अ) शङ्करं नक्रेण गृहीतं दृष्ट्वा सा भीता जाता ।

(ब) नक्रः तस्याः पादम् अगृह्णात् ।

ख) कः कं वदति । १

इतः परम् अहं न जीवामि ।

ग) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत । १

शङ्करः संन्यासदीक्षां गृहीत्वा किम् अकरोत्?

घ) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत । १

आर्याम्बा वैदिकधर्मस्य स्थापनार्थं प्रस्थानम् अकरोत् ।

२. शब्दज्ञानम् । (३ तः २)

क) तृतीया - विभक्त्यन्तपदानि चित्वा लिखत । १

ख) विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत । १

विशेषणम्	विशेष्यम्
विवशा विशालम्	दर्शनम् माता जगत्

ग) लकारं लिखत । १

नक्रात् त्रायस्व ।

प्र.२ आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

भारतस्य दक्षिणदिशि केरलप्रदेशे आलुवा नगरस्य समीपं 'कालडि' नाम ग्रामः । सः ग्रामः पूर्णानदीतीरे वर्तते । अत्र जगद्गुरोः शङ्कराचार्यस्य जन्म ख्रिस्ताब्दे अष्टमे शतके अभवत् । तस्य पिता शिवगुरुः माता आर्याम्बा चास्ताम् । बाल्ये एव तस्य पिता शिवगुरुः दिवङ्गतः । तस्माद् मातैव पुत्रस्य पालनम् अकरोत् । पञ्चमे वयसि उपनीतः सः पठनार्थं गुरुमुपागच्छत् । तत्र वेद-वेदाङ्गानि, विविधशास्त्राणि च असाधारणवेगेन बालकोऽयम् अधीतवान् । पठनादिकं समाप्य शङ्करः गृहं प्रत्यागतवान् । गृहं प्राप्य मातृसेवाम् आरभत च । माता आर्याम्बा पुत्रस्य विवाहविषये सदैव चिन्तयति स्म । परन्तु मनसा वचसा कर्मणा च विरक्तः शङ्करः संन्यासार्थम् अनुमतिं प्रार्थयत । शङ्करस्य ऐहिकविषयेषु अरुचिं दृष्ट्वा आर्याम्बा चिन्तामग्ना जाता ।

१. अवबोधनम् । (४ तः ३)

क) उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । १

१) पठनादिकं समाप्य शङ्करः ...... प्रत्यागतवान् । (गृहं / नदीं)

२) .... वयसि उपनीतः सः पठनार्थं गुरुम् उपागच्छत् । (पञ्चमे / दशमे)

ख) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत । १

शङ्कराचार्यस्य जन्म कदा अभवत् ?

ग) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत । १

शङ्करः अतीव प्रज्ञावान् बालकः।

घ) एषः गद्यांशः कस्मात् पाठात् उद्धृतः ? १

२. **स्थानाधारेण शब्दपेटिकां पूरयत ।** २

(कालडीग्रामः, केरलप्रदेशः, भारतदेशः, आलुवानगरम्)

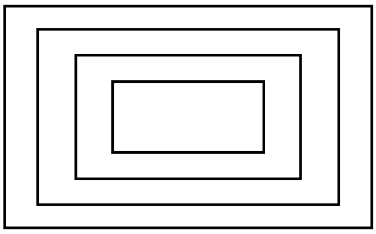

प्र.२ इ) गद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १) ४

१. (रङ्गमञ्चे - कीर्तनकारः कीर्तनं करोति, श्रोतृवृन्दः श्रवणे मग्नः ।)

कीर्तनकारः - गङ्गे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति ।
नर्मदे सिन्धुकावेरि पृथिव्यां सन्निधिं कुरु ।।
ज्येष्ठमासे शुक्लपक्षे दशम्यां तिथौ गङ्गादशहरापर्वप्रारम्भः । अस्मिन् पर्वणि नदीपूजनं कर्तव्यम् ।

श्रोतृवृन्दः - नदीपूजनम् ? किमर्थं नदीपूजनम् ?

कीर्तनकारः - नदी खलु जीवनदायिनी । अतः अस्मिन्नवसरे कृतज्ञतां प्रदर्शयितुं जनाः जले दीपदानं कुर्वन्ति । द्रोणे दीपं प्रज्वाल्य नदीजले समर्पयन्ति ।

२. कीर्तनकारः - एवं विश्वामित्रः नद्यौ प्रीणयित्वा परतीरं गतवान् । अयि श्रोतारः इत्थं नद्यः मानवाः च परस्परं प्रीणयन्तः संस्कृतिं संवर्धितवन्तः ।
प्रवाहिता तरङ्गिणी संस्कृतिर्विकासिता ।
प्रमुदिताश्च मानवाः सरित्कृपासमुन्नताः ।।
नन्दिताः कृषीवलाः प्रफुल्लिता वसुन्धरा ।
अन्नदाननिर्भरा सस्यशामला धरा ।।
सेतुबन्धरोधितं नियन्त्रितं नदीजलम् ।
जनित्रमत्र चालितं जीवनं प्रकाशितम् ।।

प्र.२ ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १) २

१) विश्वामित्र : नद्यौ किं प्रार्थयते ?

२) मानवानां जीवनं नदीनां साहाय्येन कथं समृद्धं जातम् ?

तृतीयः विभागः - पद्यम् ।

प्र.३ अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (५ तः ४)

अयं न भक्तो न च पूजको वा
घण्टां स्वयं नादयते तथापि ।
धनं जनेभ्यः किल याचतेऽयं
न याचको वा न च निर्धनो वा ॥
रामाभिषेके जलमाहरन्त्या हस्तात् सृतो हेमघटो युवत्याः ।
सोपानमार्गेण करोति शब्दं ठंठं ठठं ठं ठठठं ठठं ठः ॥

क) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत । १

कस्याः हस्तात् सुवर्णघटः पतितः?

ख) जालरेखाचित्रं पूरयत । १

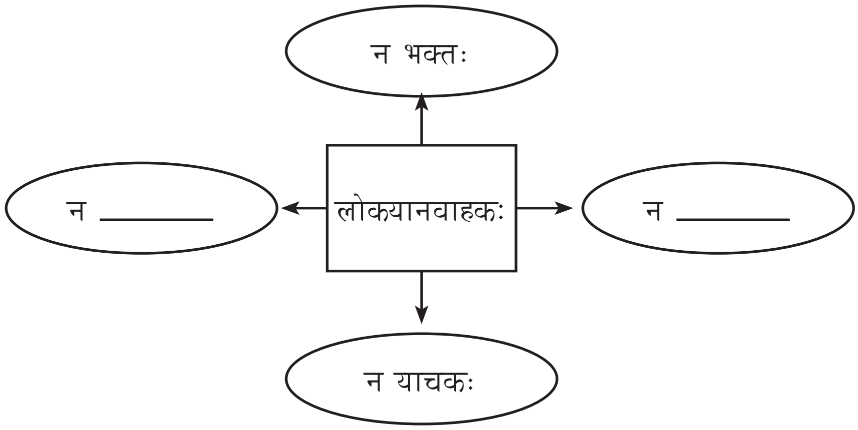

ग) पद्यांशात् प्रथमाविभक्त्यन्तपदानि चित्वा लिखत । १

घ) सन्धिविग्रहं कुरुत । १

१) जलमाहरन्त्या - जलम् + ... ।

२) पूजको वा - .... + वा ।

च) लकारं लिखत । १

लोकयानवाहकः जनेभ्यः धनं <u>याचते</u> ।

प्र.३ आ) श्लोकौ शुद्धौ पूर्णौ च लिखत। ४

१. कं संजघान .... शीतम् ॥

२. वैद्यराज .... धनानि च ॥

प्र.३ इ) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत। (२ तः १) २

१. यथा प्रकाशयत्येको भानुर्भुवनमण्डलम् ।
धर्मान् प्रकाशयत्येकस्तथा मानवतागुणः ॥

२. आत्मौपम्यं समाश्रित्य मानवो मानवैः सह ।
यदा व्यवहरेल्लोके तदा मानवता भवेत् ॥

प्र.३ ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत। (२ तः १) २

१. 'वैद्यराज नमस्तुभ्यम्' अस्य श्लोकस्य स्पष्टीकरणं माध्यमभाषया लिखत।

२. 'रामाभिषेके जलमाहरन्त्या.....' अस्य श्लोकस्य स्पष्टीकरणं माध्यमभाषया लिखत ।

चतुर्थः विभागः - लेखनकौशलम् ।

प्र.४ निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत। (३ तः २)

अ) उपपदविभक्तेः उपयोगं कृत्वा वाक्यनिर्माणं कुरुत। (४ तः २) २

१. गम् - गच्छ् →

२. दा - यच्छ् →

३. रुच् →

४. कथ् →

आ) अनुवादं कुरुत। (४ तः २) २

१. India is my country.

२. The colour of the sky is blue.

३. This is my favourite book.

४. Children play in the water.

इ) अमरकोषात् समानार्थकं शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत। (४ तः २) २

१. त्वं प्रजाहितदक्षः राजा ।

२. मृगः वने वसति ।

३. सुदामा श्रीकृष्णस्य मित्रम् ।

४. पादपः परोपकाराय फलति ।

पञ्चमः विभागः - भाषाभ्यासः ।

प्र.५ अ) पृथक्करणम् ।

१. नामानि सर्वनामानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४) २

(मात्रे, तुभ्यम्, यः, मखे, पन्नगः)

नाम	सर्वनाम

२. क्रियापदानि धातुसाधित-विशेषणानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४) २

(वदन्, याचते, सृतः, अजायत, रन्तव्यः)

क्रियापदम्	धातुसाधित-विशेषणम्

प्र.५ आ) निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (४ तः २)

१) सङ्ख्या / क्रम / आवृत्तिवाचकस्य योग्यं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (३ तः २) २

१. तेन .... प्रयोगः कृतः । (त्रयः / त्रिः)

२. .... भवने योगेशः निवसति । (द्वितीयम् / द्वितीये)

३. .... वेदाः वर्तन्ते । (चत्वारः / चतुरः)

२) समासविग्रहानां समासनामभिः सह मेलनं कुरुत । (६ तः ४) २

	समासविग्रहाः	समासनामानि
१.	जीर्णवस्त्रं धारयति इति ।	सप्तमी - तत्पुरुषः समासः ।
२.	भयेन आकुला ।	अव्ययीभावः समासः ।
३.	न आगतम् ।	तृतीया - तत्पुरुषः समासः ।
४.	उचितम् अनुसृत्य ।	नञ् - तत्पुरुषः समासः ।
५.	प्रजाहिते दक्षः ।	कर्मधारयः समासः ।
६.	गङ्गा नाम नदी ।	उपपद - तत्पुरुषः समासः ।

३) समानार्थकं - विरुद्धार्थकं शब्दं लिखत । (४ तः २) २

१. हेम - २. शब्दः -

३. पुरतः × ४. दिनकृत् -

(मञ्जूषा - भानुः, नादः, कनकम्, पृष्ठतः)

४) योग्यं पर्यायं चिनुत । (३ तः २) २

क. यमः प्राणान् हरति । (कर्तृवाच्यम् / कर्मवाच्यम्)

ख. भवान् .... । (स्वीकुरु / स्वीकरोतु)

ग. विशालं .... एव तस्य गृहम् । (जगम् / जगत्)

शुभं भवतु ✌